

Nr 241.

Ankom till riksdagens kansli den 12 december 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till ersättningsbyggnad av jagare.

(1:a avd.)

I propositionen nr 336 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 14 november 1941, föreslagit riksdagen att till Ersättningsbyggnad av jagare å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 16,000,000 kronor.

Den 17 september 1941 sjönko vid kustflottans ankarplats å Hårsfjärden i Stockholms skärgård jagarna Klas Horn, Klas Uggle och Göteborg till följd av å jagarna inträffade explosioner, varvid 33 man av fartygens besättningar förolyckades. Undersökningar angående orsakerna till katastrofen igångsattes omedelbart men hava ännu icke kunnat slutföras. Bärgningsarbeten pågå alltfort med anlitande av personal och materiel från kustflottan i samverkan med bärgningsföretag.

I skrivelse den 22 september 1941 har chefen för marinen framhållit, bland annat, att förlusten av de tre jagarna innebure en synnerligen allvarlig nedgång i örlogsflottans styrka och beredskap, varför chefen för marinen ansåge det vara ett trängande behov att med det snaraste tillföra flottan ersättning härför genom anskaffning av tre nya jagare. Ersättningsfrågans brådskande natur medförde krav på en jagartyp, där samtliga konstruktionsritningar funnes tillgängliga ävensom erfarenheter beträffande byggnadsarbetets ändamålsenliga utförande. Nämnda fordringar fylldes av vår senaste jagare, typ Gävle. Kostnaden för en dylik jagare kunde med utnyttjande av materiel från de förolyckade jagarna beräknas till omkring 11 miljoner kronor och tiden för färdigställandet till 14 månader efter det beslut om stapelsättning fattats. Det vore givetvis önskvärt, fortsätter chefen för marinen, att göra de nya jagarna av en förbättrad typ, men detta måste medföra en avsevärd förlängning av tiden för färdigställandet. Marinförvaltningen hölle nu på att utreda möjligheterna för att åstadkomma denna förbättrade typ. Under alla förhållanden måste luftvärnsartilleriet å de nya jagarna moderniseras i förhållande till Gävletypen.

Den av chefen för marinen i utsikt ställda utredningen rörande möjligheterna att åstadkomma en förbättrad jagartyp avgavs av marinförvaltningen

den 21 oktober 1941, i samband varmed chefen för marinen och marinförvaltningen yttrade sig över en inom försvarsdepartementet upprättad promemoria i ämnet. Över marinförvaltningens förslag och över sagda promemoria hava yttranden avgivits av överbefälhavaren och av industrikommissionen.

I fråga om byggnadsprogrammets genomförande hava följande jagartyper varit på tal, nämligen dels oförändrad »stadsjagartyp», dels en större och kraftigare jagartyp, dels en mindre jagartyp, »kustjagare», dels ock modifierad och förbättrad stadsjagartyp.

Samtliga myndigheter hava i likhet med de sjömilitära förordat utförandet av jagare av typen stadsjagare. Emellertid har härvid förutsatts, att vissa förbättringar i fråga om bestyckningens uppställning och luftvärnsartilleriets eldkraft böra vidtagas, vilka förbättringar enligt den föreliggande utredningen kunna utföras utan någon genomgripande omkonstruktion av jagartypen. Principritningar till sådana modifierade stadsjagare äro färdigställda. Det förutsättes, att konstruktions- och modellarbetet kan avslutas inom relativt kort tid. Tre jagare av förbättrad Göteborgstyp beräknas kunna färdigställas inom 20 à 22 månader, varvid dock någon osäkerhet med avseende å leveranstiden ansetts föreligga beträffande viss materiel.

I korthet innebära förändringarna i jämförelse med jagare av Göteborgstyp, att den mellersta kanonen flyttas akterut, varigenom vissa artilleristiska fördelar ernås, att luftvärnsartilleriet förstärkes, att akterskeppet något förlänges och breddas samt att skorstenarna hopdragas till en. Kostnaden vid *nybyggnad* beräknas till omkring 12 miljoner kronor per fartyg, däri inräknade kostnaderna för artilleriammunition, torpeder och minor till den myckenhet, som medföres ombord.

Beträffande möjligheterna att under nuvarande förhållanden anskaffa materiel för de nya jagarna har industrikommissionen anfört, att vissa svårigheter möjligen kunde föreligga men att dessa icke vore av den storleksordning, att de borde innebära något avgörande hinder mot programmets realiserande. Den erforderliga materielen borde kunna framskaffas inom önskad tid. Härvid har kommissionen förutsatt, att arbetet bedrivs med största möjliga kraft och med företrädesrätt framför övriga marina fartygsbyggen.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

De tre jagare, som genom Hårsfjärdskatastrofen gått förlorade, utgjorde en betydelsefull del av kustflottan i dess nuvarande av statsmakterna godkända operativa sammansättning. I likhet med marinmyndigheterna och överbefälhavaren finner jag det vara av allra största vikt för riksförsvaret att den kännbara förlust, som genom denna händelse drabbat vår örlogsflotta, ersättes genom nybyggnad av jagarfartyg. Frågan härom synes kunna och böra bedömas fristående från den omprövning av marinstridskrafternas blivande omfattning, som torde kunna äga rum vid nästa års riksdag i anslutning till den förutsatta allmänna översynen av planerna för försvarsväsendets vidare utveckling. Det anförda är ock ägnat att understryka betydelsen av att ersättningsbyggnaden genomföres med minsta möjliga tidsutdräkt.

Emellertid kan det icke vara välbetänkt att enbart för tids vinnande underlåta att vid ersättningsbyggnadens planering utnyttja erfarenheterna av de nu i bruk varande jagartyperna och med ledning av dessa erfarenheter och teknikens allmänna utveckling söka ernå sådana konstruktionsförbättringar, som kunna finnas befogade. Verkställda undersökningar i detta avseende hava — såsom framgår av den i det föregående lämnade kortfattade redogörelsen — utmynnat i ett förordande av en i bland annat bestyckningshänseende något modifierad stadsjagartyp, vilken enligt föreliggande beräkningar kan färdigställas inom relativt kort tid. I likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter finner jag mig böra förorda, att de nya jagarna utföras i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag. Till förmån för detta förslag talar ock, att de föreslagna modifikationerna icke äro större än att vissa eventuellt användbara delar av skrovet till en av de sjunkna jagarna kan användas i en blivande nybyggnad.

Vad beträffar de i samband med den ifrågavarande ersättningsbyggnaden verkställda kostnadsberäkningarna, har marinförvaltningen framhållit, att i nuvarande läge någon exakt beräkning icke kan verkställas. Kostnadernas storlek är beroende av i vilken utsträckning material från de förolyckade jagarna kan komma till användning, i vilket hänseende någon säker uppfattning icke står att vinna förrän bärgningsarbetet avslutats. Av största intresset härvidlag är jagaren Göteborg, vars konstruktion närmast överensstämmer med de av mig förordade nya jagarna.

Marinförvaltningen har emellertid beräknat kostnaderna vid en fullständig nybyggnad av tre jagare av modifierad Göteborgstyp till sammanlagt 36 miljoner kronor, vilket belopp sålunda är att betrakta som den övre gränsen för de vid byggnadsprogrammets genomförande uppstående kostnaderna. Det under innevarande budgetår föreliggande medelsbehovet har beräknats till 16,000,000 kronor. Emot vad i detta avseende anförts har jag intet att erinra; jag vill dock hoppas, att det skall bliva möjligt att för nästkommande riksdag framlägga slutligt förslag till reglerandet av kostnaderna för ersättningsbyggnaden.

Jag förutsätter, att ersättningsbyggnaden genomföres med största skyndsamt, och vill framhålla, att erforderliga förberedelsearbeten redan vidtagits genom marinmyndigheternas försorg. Till frågan om fastställande av huvudritningar för de nya fartygen torde jag få återkomma i samband med blivande dispositionsbeslut.

Utskottet.

Utskottet är fullt ense med departementschefen, att de tre jagare, som genom Hårsfjärdskatastrofen gått förlorade, böra ersättas genom nybyggnad av jagarfartyg, och vill samtidigt understryka departementschefens uttalande om betydelsen av att ersättningsbyggnaden utföres med minsta möjliga tidsutdräkt.

I fråga om byggnadsprogrammets genomförande hava ett flertal jagartyper varit föremål för övervägande. Departementschefen har i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter förordat jagare av typen stadsjagare, dock med vissa konstruktionsförbättringar, särskilt i bestyckningshänseende. Utskottet finner detta förslag i den nu aktuella situationen välbetänkt och tillstyrker följaktligen detsamma.

Något slutligt förslag för reglerandet av kostnaderna för ersättningsbyggnaden kan, såsom departementschefen framhållit, icke nu framläggas, beroende av i vilken utsträckning material från de förolyckade jagarna kan

komma till användning. Mot det för innevarande budgetår beräknade medelsbehovet, 16,000,000 kronor, har utskottet intet att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ersättningsbyggnad av jagare* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 16,000,000 kronor.

Stockholm den 12 december 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 240.
